

1. ΘΕΜΑ

Απαλοιφή του τελικού -ν

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

τον άνθρωπο, το δάσκαλο, το μαθητή

τη Μαρία, τη σακούλα, την τσάντα

την άφησε, τη βρήκε, την παράτησε

δεν ήρθε, δε θα έρθει

να μην έρθει, να μη φύγει

3. ΕΠΙΠΕΔΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

Από Α ΚΕΓ, 1 ΕΚΠΑ

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Σχηματισμός αιτιατικής ενικού του οριστικού άρθρου και των αδύνατων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας.

Αρνητικοί τύποι της οριστικής και της υποτακτικής.

Φωνητική αξία των γραμμάτων – αντιστοιχία γραφής και προφοράς.

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

(α) Αδυναμία αναγνώρισης του γένους μιας λέξης που συνοδεύεται από τον τύπο *το*: *Ο βασιλιάς κάθισε στο θρόνο. – Τι είναι το θρόνο;*

(β) Διατήρηση του -ν σε περιβάλλοντα που πρέπει να απαλειφθεί και αποβολή του σε περιβάλλοντα που πρέπει να διατηρηθεί.

(γ) Συνακόλουθα προβλήματα αναγνώρισης του γένους και παρανοήσεις ως προς την αναφορά των προσωπικών αντωνυμιών (*Είδε έναν άνθρωπο και ένα σκυλί και το χτύπησε*).

(δ) Σύγχυση με το λόγιο μόριο *δε* στην περίπτωση που ακολουθεί ρήμα που αρχίζει από εξακολουθητικό σύμφωνο.

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ο κανόνας του τελικού -ν δεν εφαρμόζεται με τον ίδιο τρόπο από όλους τους ομιλητές της ελληνικής – και υπάρχουν ποικίλες απόψεις σχετικά με την ισχύ του, δεδομένου ότι εμπλέκει τη σχέση γραφής και προφοράς κατά μη αναμενόμενο τρόπο: ξεκινά δηλαδή με την αρχή ότι η γραφή του συγκεκριμένου συμφώνου στις συγκεκριμένες λέξεις *πρέπει* να δείχνει επακριβώς την προφορά του.

Σύμφωνα με την επίσημη γραμματική ο κανόνας αφορά τις παρακάτω μορφοσυντακτικές κατηγορίες:

(α) την αιτιατική ενικού του οριστικού άρθρου στο αρσενικό – *τον άνθρωπο* – καθώς και τον αντίστοιχο εμπρόθετο τύπο – *στον άνθρωπο* (προσοχή: δεν αφορά τον ομόηχο με το άρθρο τύπο της αιτιατικής ενικού του αδύνατου τύπου της προσωπικής αντωνυμίας στο αρσενικό – *τον έδωσε*).

(β) την αιτιατική ενικού του οριστικού άρθρου στο θηλυκό – *την κυρία* – καθώς και τον αντίστοιχο εμπρόθετο τύπο – *στην κυρία*.

(γ) την αιτιατική ενικού του αδύνατου τύπου της προσωπικής αντωνυμίας στο θηλυκό – *την έδωσε* – καθώς και τον αντίστοιχο τύπο σε συνδυασμό με το συγκεκριμένο *σου* – *στην έδωσε*.

(δ) τους δείκτες της άρνησης *δεν* και *μην* (έχει όμως υποστηριχθεί από πολλούς ότι διατηρείται πάντα στην περίπτωση του *δεν* για να αποφευχθεί τυχόν σύγχυση με το λόγιο

μόριο δε, ενώ αντίστροφα έχει επίσης υποστηριχθεί ότι αποβάλλεται πάντα στην περίπτωση του *μην* για λόγους ιστορικής συνέπειας)·

(ε) για λιγότερους συγγραφείς, ο κανόνας αφορά και την αιτιατική του αριθμητικού ή του αόριστου άρθρου *έναν* καθώς και το μόριο *σαν*.

Το τελικό *-ν* αποβάλλεται σε όλες τις περιπτώσεις (α-δ) όταν ακολουθεί εξακολουθητικό σύμφωνο (για πολλούς συγγραφείς εγχειριδίων και γραμματικών «συνήθως αποβάλλεται»), ενώ διατηρείται όταν ακολουθεί φωνήεν ή στιγμιαίο σύμφωνο. Προφανώς τα σύμφωνα και τα φωνήεντα νοούνται ως φωνητικές κατηγορίες και επομένως ο κανόνας ισχύει ανεξάρτητα από την ορθογράφησή τους.

Έτσι, φωνήεντα θεωρούνται όλα τα παρακάτω γραφήματα: <α>, <αι>, <ε>, <ει>, <η>, <ι>, <ο>, <οι>, <ου>, <υ>, <υι>, <ω>.

Στιγμιαία σύμφωνα θεωρούνται τα παρακάτω γραφήματα: <γγ>, <γκ>, <μπ>, <κ>, <ντ>, <ξ>, <π>, <τ> (<τζ>, <τσ>), <ψ>.

Εξακολουθητικά σύμφωνα είναι όλα τα υπόλοιπα: <β>, <γ>, <δ>, <ζ>, <θ>, <λ>, <μ>, <ν>, <ρ>, <σ>, <φ>, <χ>.

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ο κανόνας συνήθως παρουσιάζεται με τους ακόλουθους όρους: αν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή ένα από τα σύμφωνα <κ>, <π>, <τ>, <μπ>, <ντ>, <γκ>, <ξ>, <ψ>, <τσ>, <τζ> το τελικό *-ν* διατηρείται. Σε κάθε άλλη περίπτωση χάνεται.

Μια τέτοια παρουσίαση δεν τονίζει την προφανή γενίκευση της φωνητικής βάσης του κανόνα, ότι δηλαδή οι συναφείς κατηγορίες έχουν προφανή φωνητικά χαρακτηριστικά: τα εξακολουθητικά σύμφωνα (και ποτέ τα στιγμιαία) μπορούν να έχουν διάρκεια. Εξάλλου, από τη στιγμή που θα γίνει αντιληπτή η σχετική φωνητική διάκριση, δε θα είναι απαραίτητο να απομνημονεύσει ο μαθητής τα γραφήματα της καθεμιάς κατηγορίας, αλλά θα μπορεί σε κάθε περίπτωση να «υπολογίσει» αν πρέπει ή δεν πρέπει να αποβληθεί το *-ν*. Προφανώς, βέβαια, στις περιπτώσεις *ξ*, *ψ*, *τσ* και *τζ* αυτό που ενδιαφέρει είναι η απουσία διάρκειας του αρχικού φθόγγου.

Σε κάθε περίπτωση η παρουσίαση πρέπει να δείξει τις σχετικές ισοδυναμίες των δύο εκδοχών του κάθε τύπου, με ζεύγη όπως τα παρακάτω:

*τον έξυπνο και το βλάκα – τον ψηλό και το χοντρό – τον Κώστα και το Βασίλη
τη μητέρα του τη Μαρία – την αδελφή του την Αλεξία – την ξαδέλφη του την Κατερίνα
την ακούω αλλά δεν τη βλέπω – την πήρε και τη σήκωσε – την έσαξε και τη βρήκα
δεν ήρθε και δε θα έρθει – δεν μπορεί και δε θέλει – δε βρήκα και δεν πήρα
να μη μιλάς και να μην τραγουδάς – μην ακούς και μη λες τίποτε.*

Και ακόμα, πρέπει να γίνει σαφές ότι ο κανόνας δεν αφορά όλα τα *τον*:

τον βρήκα το Βασίλη – τον διέκοψε το δάσκαλο – τον φίλησε το Φώτη.

Γενικά, ο κανόνας τείνει να εμφανίζεται νωρίς στα εγχειρίδια διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας, δεν είναι όμως βέβαιο ότι απαιτείται η ορθή παραγωγική του χρήση στο γραπτό λόγο των πρώιμων επιπέδων. Εξάλλου, αν εξαιρέσουμε τη ρυθμιστική λειτουργία του κανόνα, δε δημιουργείται κανονικά κανένα πρόβλημα επικοινωνίας αν δεν εφαρμόζεται πλήρως ο κανόνας – είτε προφορικά είτε γραπτά – στις περισσότερες περιπτώσεις (σε όλες εκτός από την περίπτωση των δύο τύπων του *τον*). Τα πιθανά προβλήματα που δημιουργούνται στα όρια λέξεων (*πήγαμε στην Έδεσσα – πήγαμε στη Νέδεσσα*) είναι δυνατό να προκύπτουν ή όχι ανεξάρτητα από την ισχύ του συγκεκριμένου

κανόνα. Έτσι, εκείνο που είναι σημαντικό από την αρχή είναι να μπορεί ο μαθητής να αναγνωρίζει το σωστό γένος και βέβαια τις συντακτικές σχέσεις των τύπων που περιέχουν το το(ν).

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΘΕΜΑΤΑ

ΒΣ12: Αντιστοιχία γραμμάτων-φθόγγων

ΒΣ10: Τα σύμφωνα της ελληνικής

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 23.